

Bilans Unii Lubelskiej w 450. rocznicę

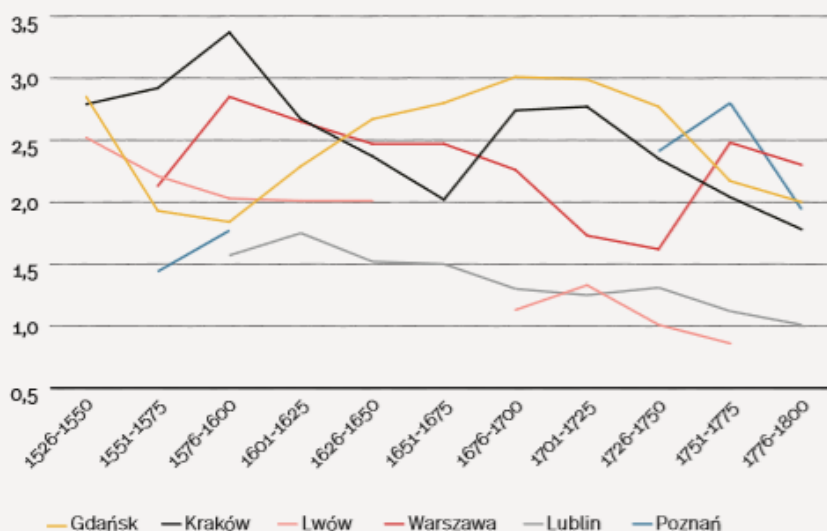
Zastój gospodarczy Rzeczypospolitej w XVII i XVIII w. oraz niska sprawność instytucji doprowadziły do ostatecznego upadku państwa – wynika z raportu Polskiego Instytutu Ekonomicznego, przygotowanego z okazji 450-lecia Unii Lubelskiej. Niesprawność Rzeczypospolitej brała się m.in. z powodu ograniczonej ściągalności podatków, co uniemożliwiało powstanie stałej administracji i wojska. Doprowadziło to do spadku PKB per capita z 810 do 569 USD (1990) wg ppp. w XVII wieku. W tym samym czasie gospodarka brytyjska wzrosła z 1082 do 1513 USD (1990) ppp.

Zawarcie 1 lipca 1569 roku Unii Lubelskiej przełożyło się na powstanie unikalnej i nowoczesnej struktury, jaką była wówczas Rzeczypospolita. W XVI wieku stała się ona niekwestionowanym regionalnym mocarstwem. Jej obszar rozciągał się od Morza Bałtyckiego do Morza Czarnego, dzięki czemu była drugim, po Wielkim Księstwie Moskiewskim, największym państwem europejskim. Rzeczypospolitą wyróżniały wówczas wolnościowe instytucje, tolerancja religijna i wysoki poziom usług publicznych. Taki kształt Rzeczypospolitej nie byłby możliwy bez porozumienia, które zostało zawarte 450 lat temu.

Standard życia i miejsce w Europie

W latach 1400-1600, mimo stabilnego wzrostu PKB, standardy materialne Rzeczypospolitej/Korony znajdowały się wyraźnie poniżej innych krajów europejskich, na poziomie krajów azjatyckich. W roku 1700, po kryzysie drugiej połowy XVII w., PKB per capita w Rzeczypospolitej było najniższe w badanej próbkę krajów; nie oznacza to, że była w tamtym okresie najbiedniejszym krajem świata, ponieważ nie znamy szacunków PKB dla większości innych części globu. Należy także zaznaczyć, że PKB w czasach historycznych podaje tylko wartości przybliżone. W XVIII w., gdy Anglia i Holandia rozwijały swoje gospodarki, Rzeczypospolita znalazła się w stagnacji, podobnie zresztą jak i wiele innych państw, dla których znamy historyczne PKB.

Wykres 7. Średnie płace realne robotników niewykwalifikowanych w miastach Korony

Subsistence ratio na osi y oznacza liczbę podstawowych koszyków dóbr dla czterosobowej rodziny, które mógł zakupić robotnik wykwalifikowany.

Źródło: Malinowski (2016b).

Zróźnicowanie materialnych poziomów życia pomiędzy najważniejszymi miastami Rzeczypospolitej nasiliło się w pierwszej połowie XVII w. *Miasta mające dostęp do Wisły lub Warty, to jest Gdańsk, Kraków, Warszawa i Poznań, zaczęły rozwijać się zdecydowanie szybciej niż Lublin czy Lwów będące poza główną siecią rzeczną. Wzrost kosztów transakcyjnych sprawił, że miasta pozbawione dostępu do sieci rzecznej nie były w stanie uczestniczyć w wymianie handlowej i podupadły gospodarczo* - mówi Beata Surmacz, Dyrektor Instytutu Europy Środkowej. W XVI stuleciu materialne standardy życia robotników niewykwalifikowanych we Lwowie i Lublinie były zbliżone do gdańskich, natomiast od drugiej ćwierci XVII w. aż do końca badanego okresu płace realne w miastach bez dostępu do większych rzek były najniższe w kraju.

Geneza upadku

Wojny ze Szwecją, Rosją i Turcją okazały się szczególnie destruktywne dla Rzeczypospolitej. Straty ludnościowe w Koronie sięgnęły w konsekwencji co najmniej 26 proc. populacji, a co za tym poszło: utraty większości zwierząt pociągowych i narzędzi, które doprowadziły do degradacji gospodarki chłopskiej. Sieć komunikacyjna Rzeczypospolitej została przetrzebiona, a osłabienie popytu ze strony zubożałej ludności wsi utrudniało również odbudowę małych miast. *Zniszczenie infrastruktury handlowej łączącej odległe rejony kraju wpłynęło negatywnie na integrację Polski w jeden obszar gospodarczy – zauważa Piotr Arak, Dyrektor Polskiego Instytutu Ekonomicznego. Utrudniło to wymianę handlową, która w epoce przedprzemysłowej była podstawowym czynnikiem wspierającym wzrost gospodarczy. Wpływ na zastój gospodarczy Rzeczypospolitej w XVII wieku miał również konflikt polityczny na linii król–sejm i upowszechnienie liberum veto. Doprowadziło to do paraliżu działań ustawodawczych na przełomie XVII i XVIII wieku, a w konsekwencji do rozpadu Unii Lubelskiej. Można powiedzieć, że niszczył ją brak dobrego zarządzania państwem i nade wszystko unikanie nawet należnego opodatkowania, czyli coś, co dzisiaj nazwalibyśmy luką podatkową, sięgało około 70-90 proc. niektórych należnych podatków – dodaje Piotr Arak.*

Rzeczpospolita Obojga Narodów pozostaje jasnym punktem w pamięci kulturowej narodów wchodzących niegdyś w jej skład, warto jednak pamiętać nie tylko o znaczeniu symbolicznym, ale również o aspektach ekonomicznych Unii Lubelskiej, które sprawiły, że instytucje publiczne były niewydajne – podsumowuje dyrektor Polskiego Instytutu Ekonomicznego.

***

Polski Instytut Ekonomiczny to publiczny think tank gospodarczy, którego historia sięga 1928 roku. Obszary badawcze Polskiego Instytutu Ekonomicznego to przede wszystkim handel zagraniczny, makroekonomia, energetyka i gospodarka cyfrowa oraz analizy strategiczne dotyczące kluczowych obszarów życia społecznego i publicznego Polski. Instytut zajmuje się dostarczaniem analiz i ekspertyz do realizacji Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, a także popularyzacją polskich badań naukowych z zakresu nauk ekonomicznych i społecznych w kraju oraz za granicą.

Kontakt dla mediów:

Andrzej Kubisiak
Kierownik Zespołu Komunikacji
andrzej.kubisiak@pie.net.pl
tel. 48 512 176 030